

HOEFBLAD

59^e jaargang nr.3 Zomer 2022

Foto Hanny Oerlemans

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

Hoefblad

ALGEMEEN E-MAILADRES: kenengeniet@home.nl

VOORZITTER
Programmavoorbereiding
Krantenberichten

Christ Grootzwagers
Kamilletuin 6
5103 CB Dongen
tel. 0162-312116
voorzitter@kenengeniet.nl

SECRETARIS

Jos Soffers
Kerkstraat 44
5101 BD Dongen
tel. 0162-320715
secretaris@kenengeniet.nl

PENNINGMEESTER EN
LEDENADMINISTRATIE
Rabobank Dongen
IBAN:
NL44 RABO 0111984114

John van Meggelen
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
penningmeester@kenengeniet.nl

Programmavoorbereiding

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47
5102 GD Dongen
tel.0162-517996
vlinder@kenengeniet.nl

BEZORGING HOEFBLAD
Opgave excursies

Marie-José van Gestel
Hubertusstraat 9
5106 NS Dongen-Vaart
tel. 06-10120230
mjvangestel.burmanje@home.nl

BESTUURSLID

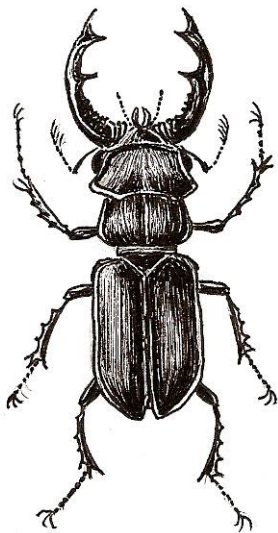
Anton Staps
Paardenbloem 7
5102HS Dongen
tel. 06-13402220 of 0162-226994
amoms@ziggo.nl

BIJ DE VOORPAGINA

VLIEGEND HERT

Het vliegend hert (*Lucanus cervus*) is de grootste Nederlandse kever. Vooral de mannetjes spreken tot de verbeelding, zij zijn tot wel 9 cm groot en hebben immense gewei-vormige kaken. Deze indrukwekkende kaken worden slechts gebruikt om rivaliserende mannetjes en gewillige vrouwtjes te imponeren en niet om mee te eten. De vrouwtjes zien er minder opvallend uit, ze missen deze markante kaken en zijn veelal een stuk kleiner.

vliegend hert

Het vliegend hert heeft zijn naam te danken aan die imposante kaken van de mannetjes die lijken op een hertengewei. Ook de wetenschappelijk naam is hiervan afgeleid: *Cervus* is de geslachtsnaam voor herten, de wetenschappelijk naam voor edelhert is *Cervus elaphus*.

Bescherming

Er zijn twee Europese wetten waarin de bescherming van het vliegend hert geregeld is: de Conventie van Bern uit 1979 en de Habitatrichtlijn, waarvan gebiedsbescherming geëffectueerd wordt via Natura 2000. Het vliegend hert is opgenomen in annex 3 van de Bern-conventie. Dat wil zeggen dat iedere lidstaat regels moet vaststellen die ervoor moeten zorgen dat popula-

ties van deze soorten niet in gevaar komen. In Nederland heeft dat voor de doelstelling gezorgd dat van alle beschermde soorten die in 1982 in ons land voorkwamen er in 2020 levensvatbare populaties aanwezig moeten zijn, om zo duurzame instandhouding te waarborgen. Het vliegend hert is in de Habitatrichtlijn opgenomen in bijlage 2. Voor deze soorten geldt een lidstaat overstijgend gemeenschappelijk belang en is het aanwijzen van speciale beschermingszones vereist. De soorten van de Habitatrichtlijn zijn in Nederland integraal overgenomen in de Flora- en faunawet en genieten op die manier wettelijke

bescherming. In oktober 2005 is de nieuwe Natuurbeschermingswet in werking getreden en zijn de natuurgebieden uit de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn in de nationale wetgeving verankerd.

Waarnemingen

Een ontmoeting met dit dier, zeker met een mannetje, blijft velen meestal helder voor de geest staan. We willen alle mensen die ooit zo'n ervaring hebben gehad vragen om de waarneming door te geven. Op die manier kunnen wij proberen om met behulp van al die waarnemingen zinvolle suggesties te doen met betrekking tot het behoud van deze soort in ons land. Waarnemingen kunnen doorgegeven worden door ze, voorzien van een foto, in te voeren op waarneming.nl.

BESTUURSPRAATJE

We zijn weer van start gegaan met ons tochtenprogramma, het is voor iedereen weer wat wennen. Zowel de gidsen als deelnemers nemen hierbij hun eigen verantwoording, eigenlijk zoals dat voorheen ook ging. We hebben ondertussen alweer enkele tochten gemaakt en alles lijkt als vanouds. Zo maken we onze autotochten, waarbij op vrijwillige basis met elkaar meegereden wordt. Ook de eerste vogeltocht is ge-

maakt en die is prima verlopen, misschien nog niet het aantal deelnemers zoals we gewend waren, maar zeker de moeite waard. De algemene ledenvergadering heeft ondertussen plaats gevonden, eindelijk hebben we weer met jullie als leden kunnen spreken. Tijdens

deze vergadering is de vraag gesteld over het hervatten van de auto-tochten, waarbij de aanwezige leden er geen bezwaar tegen hadden om met elkaar mee te rijden. Vindt u het persoonlijk wel bezwaarlijk, dan kunt u dit bij opgave voor een tocht kenbaar maken.

Tijdens de vergadering heeft onze nieuwe secretaris zich voorgesteld, wij als bestuur zien de toekomst samen met hem vol vertrouwen tegemoet.

De diverse werkgroepen zijn ondertussen weer aan de slag, mocht u zich ook als vrijwilliger in willen zetten, dan kan dit. Neem voor verdere informatie contact op met de leiders van deze werkgroepen. Met name de vogelwerkgroep zoekt op dit moment versterking, daar hun leider Leo Reijnierse wat werk over wil dragen, dus hebt u kennis en wilt u zich inzetten voor de vogels, grijp uw kans en neem vrijblijvend contact op. De tuinwerkgroep heeft tijdens NL Doet diverse borden geplaatst in de tuin. Borden die tegen een stootje kunnen en jaren mee zullen gaan, een lang gekoesterde wens is daarmee in vervulling gegaan. Op 14 maart werd er in samenwerking met Ken en Geniet, de gemeente Dongen, het I.V.N. en de basisscholen de Biezenkring en Noorderpoort hard gewerkt. Op het door de gemeente voorbereide ge-

bied, werd er door de jeugd een heus bosje aangelegd. Een Tiny forest bestaande uit vele inheemse struiken en bomen. In de rand van dit bosgebiedje is een zogenaamd buitenlokaal aangelegd, simpel bestaande uit een aantal boomstammen. De bedoeling is dat daar lessen gegeven worden, enkele daarvan worden begeleid door mensen van onze vereniging. Natuurlijk is er nog veel meer gebeurd, zo zijn er

diverse rondwandelingen geweest voor groepen in onze Natuurtuin Kandoel, zijn we aanwezig geweest bij een kleine tentoonstelling in de Protestantse kerk, zijn er bij andere verenigingen enkele lezingen gehouden, enz. enz.

De vereniging draait weer bijna als vanouds, dus maak uw keuze en ga weer eens mee op stap.

Rabo ClubSupport 2022

Ook dit jaar doet onze vereniging weer mee aan deze bijzondere sponsoractiviteit van de Rabobank

Ons doel

Om de natuurtuin nog aantrekkelijker te maken, worden de bloemenvelden regelmatig opnieuw ingezaaid. Natuurlijk gebeurt dit met speciaal geselecteerd inheems zaad. De tuin is immers een voorbeeldfunctie en bedoelt als handreiking naar verhoging van de biodiversiteit. Inheemse planten trekken insecten aan en die op hun beurt hun natuurlijke vijanden, vogels en dieren.

Kortom we willen natuurlijke processen op gang brengen, die uitstralen op de verre omgeving van ons natuurparadijsje.

Leden van de Rabobank Tilburg en omstreken kunnen weer hun stem geven aan ons goede doel. Al diverse jaren doen we mee aan deze actie, met altijd leuke resultaten, waarmee we onze plannen in de Natuurtuin Kandoel kunnen bekostigen.

De stemperiode start op 5 september en loopt door tot 27 september, dus vergeet zeker niet te stemmen. Van uw bank krijgt u bericht hoe en wanneer u kunt stemmen, dus houdt dit goed in de gaten.

De tuinwerkgroep is u zeer erkentelijk en doet haar uiterste best er iets

moois van te maken, waar we samen van kunnen genieten. Daarbij reiken we samen zo de natuur een helpende hand, want waar bloemen staan, komen insecten en waar insecten zitten, daar verschijnen ook de natuurlijke vijanden de vogels.

NATUURTUIN KANDOEL

In de tuin is er altijd werk, zo zegt onze baas Ad dat altijd en dat klopt wel. Baas Ad is ondertussen weer op de been en is weer aan het werk, zij het nog op rustige voet. Maar de tuinwerkgroep is er blij mee. Elk jaar zie je de tuin veranderen, zo ook nu. De versleten borden zijn tijdens NL Doet vervangen en zien er echt prachtig uit.

Men is begonnen met groot snoeiwerk ter hoogte van de vijver, dit ter voorbereiding van de werkzaamheden later in dit jaar. Zo is de achter de vijver liggende houtwal bijna helemaal vrij gezet van hout. Dit was een vereiste, om de schoningswerkzaamheden plaats te laten vinden van de vijver. De wal is ondertussen al weer ingezaaid en zal er binnenkort mooi bloeiend bij staan, althans dat hopen we. Het gesnoeide hout is verwerkt in een houtril achter de vijver, als straks de vijver opgeschoond wordt, dan wordt de vrijgekomen modder hierop gedeponeerd, zodat er een gemengde wal ontstaat. De paden zijn weer begaanbaar gemaakt, door hier en daar gaten te vullen en wat struiken op te snoeien. Het omgewaaide poortje is vervangen en achter in de tuin is een watervat geplaatst, om de daar gelegen vijver vandaar uit te kunnen bijvullen. Ook is er werk gemaakt van het beter opbergen van ons gereedschap, zodat alles wat overzichtelijker wordt en beter bereikbaar, een klus die al lang laf te wachten. Enkele mensen houden zich ook regelmatig bezig met het timmeren van de nestkasten, mooi

werk, waarmee een extra centje verdiend wordt, dat ten goede komt aan de tuin.

De zelfgebouwde bijenschans heeft ook een extra versteviging gekregen, er zijn extra stutbalken aangebracht, om het zware dak te stutten. Verder wordt er hard gewerkt, om meer kleur in de tuin te krijgen, daarvoor moet er handmatig hard gewerkt worden. Brandnetels worden op plaatsen waar ze niet gewenst zijn uitgetrokken, een jaarlijks terugkerend arbeidsintensief karwei.

9 juli staat er een open dag gepland, waarbij ook Ambrosius zich presenteert en ook de afdeling Tilburg van Groei en Bloei. De werkgroepen van Ken en Geniet zullen daarbij ook present zijn. U bent welkom van 10.00 uur tot 16.00 uur, kom gerust eens langs en bezichtig onze natuurtuin. Ook kunt u in het lokaal terecht, waar een keur van natuurboeken staat, u mag daar gratis uw boekenvoorraad mee aanvullen.

VERSLAG VOGELTOCHT ZOUWENBOEZEM 7-05-22

Met een kleine groep van 6 personen vertrokken we vanaf de parkeerplaats bij de Salamander richting Utrecht. 2 personen rijden op eigen gelegenheid naar de parkeerplaats aan de Boezemweg. Bij afslag Noordeloos verlaten we A27 om vervolgens deze parallel te blijven volgen. Eerste stop bij het bekende vogeltrefpunt aan de A27. Het verbaasde ons een beetje dat we er zo weinig aantallen en soorten

zagen. Meerkoet nijlgans Kievit grutto en een lepelaar werden op dat moment gespot. Dat besloot ons snel verder te rijden naar de volgende stop. Sinds kort heeft men een uitzichtpunt met parkeerstrookje aan gelegd op de Zouwendijk waar we dankbaar gebruik van maken. Een rietzanger stal de show. Met volle borst

liet hij zijn zang horen. Wulpen foerageren op afstand in de polder. Een tweetal purperreigers die in de slootkant hun voedsel zochten lieten zich af en toe zien. Een mooi moment. Je weet dat ze er zijn maar

zien is toch weer een belevenis. Aalscholver, rietgors en Cetti's zanger konden we hier bij onze lijst noteren. Precies op tijd arriveren we op de afgesproken plaats waar de overige deelnemers stonden te wachten. Zwartkop huismus tiftjaf grauwe en grote Canadese gans met hun jongen, fazant en putters werden bij de startplaats waargenomen. Boven het weiland foerageren twee zwarte sterns die we nog vele malen zullen spotten. Tapuit, roodborsttapuit, vink, koolmees, koekoek, winterkoning, kuifeend, tafeleend, fitis, en knobbelzwaan nemen we waar op weg naar het kijkscherm. En ja hoor de snor liet zich ook horen. Gelijk het geluid van een naaimachine. Op de vlonder naar het kijkscherm liet de blauwborst zich bewonderen. Het was even dringen om een gaatje te vinden in het kijkscherm, om over het water te kijken. Eenmaal de telescoop geïnstalleerd, dan komt dat wat aan het oog wordt onttrokken, tot leven. De soorten die we zagen hadden we al genoteerd. Toch nog een keertje kijken, om niets over te slaan. Een eind die als

tafeleend gespot was kwam uit zijn slaapstand en liet zich in volle glorie zien. Geen tafeleend, maar een [kokardezaagbek](#). Gelukkig waren

er vogelaars die de eend gelijk herkenden. Jammer dat Christ met zijn film apparaat al weer vertrokken was. Geen fotograaf in onze groep heeft het vast kunnen leggen, jammer!!! Verder naar het keerpunt waar we koffie pauze zouden houden. De bruine kiekendief, houtduif, kraak-eend, kleine mantelmeeuw, groenling, merel, grasmus, buizerd, zwarte kraai, heggenmus, boeren zwaluw, spreeuw, en een tweetal tureluurs die zich lieten bewonderen op de paal van een hek. Op terugweg nog even een kijkje in de voormalige boomgaard.

Roodborst graspieper roodborsttapuit en een groenling lieten zich zien. Na al dat moois lopen we terug naar de auto. Onderweg laat de water-ral zich nog horen. We zien de nest vlotjes al klaar liggen op het water, bedoeld om nest gelegenheid te bieden de zwarte stern. Over enkele weken zullen ze hier hun jongen groot brengen. We rijden terug naar huis, natuurlijk met een horeca onderbreking voor een gezellige kop koffie bij het restaurant La Place in Meerkerk. Samen kunnen we terug kijken op een mooie ochtend vogelen met 52 soorten en prima weer.

Kees van Dongen

NEDERLANDSE DAGVLINDERS

Hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*)

Het hooibeestje behoort tot de familie van zandoogjes.

Hooibeestjes zijn kleine vlinders, aan de bovenzijde oranjebruin van kleur met een zwarte oogvlek in de bovenhoek van de voorvleugels. Bij de vrouwtjes is deze scherper getekend dan bij de mannetjes. De oogvlek is ook aan de onderzijde te zien en heeft daar een witte kern. Verder is de onderzijde van de voorvleugel oranjebruin en van de achtervleugel variabel, van bijna effen grauwbrown tot vrij bont met oogvlekjes.

In Nederland is het hooibeestje een algemene vlinder, die verspreid over het land voorkomt. De hoogste aantallen worden in de duinen en op de zandgronden aangetroffen. Het hooibeestje komt voor in open gebieden: droge tot vrij vochtige en schrale graslanden, heiden en pioniervegetatie. De vlinder zoekt nectar in de ruigere en bloemrijkere gedeelten. De meest gebruikte nectarplanten zijn akkerdistel, gewoon duizendblad en struikheide. Het hooibeestje vliegt dicht bij de grond en gewoonlijk over korte afstanden.

Hooibeestjes vliegen van eind april tot eind september in twee elkaar overlappende generaties. De mannetjes bezetten een territorium, dat zij verdedigen tegen mannelijke soortgenoten. Als de temperatuur boven de 21 graden komt, worden echter vaker patrouillevluchten gemaakt. De meeste territoria bevinden zich bij bosjes, bomen of hogere

nectarplanten. Een mannetje kan een aantal dagen achter elkaar hetzelfde territorium bezetten. Vrouwtjes die nog niet gepaard hebben, zoeken de territoria van de mannetjes op, terwijl bevruchte vrouwtjes de territoria mijden. Het mannetje achtervolgt het vrouwtje, tot zij gaat zitten. Daarna vindt de paring plaats.

Na de paring zet het vrouwtje haar eitjes afzonderlijk af, meestal laag in de vegetatie dicht bij de grond, op of nabij een waardplant. De waardplanten (voedselplanten van de rupsen) zijn diverse grassoorten, waaronder reukgras, zwenkgras en beemdgrassen.

HOOIBEESTJE

Na 5 tot 16 dagen komt de rups uit het eitje. De rups wordt tot 18 millimeter lang, is groen van kleur met fijne, witte spikkeltjes, een donkergroene middenstreep over de rug met aan

weerszijden een donker gezoomde witachtige lengtestreep en op de flanken een groenachtig witte lengtestreep. Hij heeft kleine “staartjes” die roze van kleur zijn met witachtige uiteinden. De kop is groen.

Er zijn snelgroeïende rupsen, die van voedselrijke grassen eten en traag groeiende rupsen, die van schralere grassen eten. De rupsen eten niet alleen 's nachts, zoals de meeste soorten zandoogjes doen, maar ook overdag. Het meest actief zijn ze in de vroege ochtend.

Het hooibeestje overwintert als half volgroeide rups. Op warme winterdagen kan de rups actief zijn.

De volgroeide rupsen verpoppen hangend aan een stevige grasstengel, laag bij de grond. Na gemiddeld 14 dagen komen de vlinders uit. De vlinders zelf is maar een kort leven beschoren: na zo'n twee tot drie weken is hun taak (zorgen voor nageslacht) volbracht.

Hanny Oerlemans

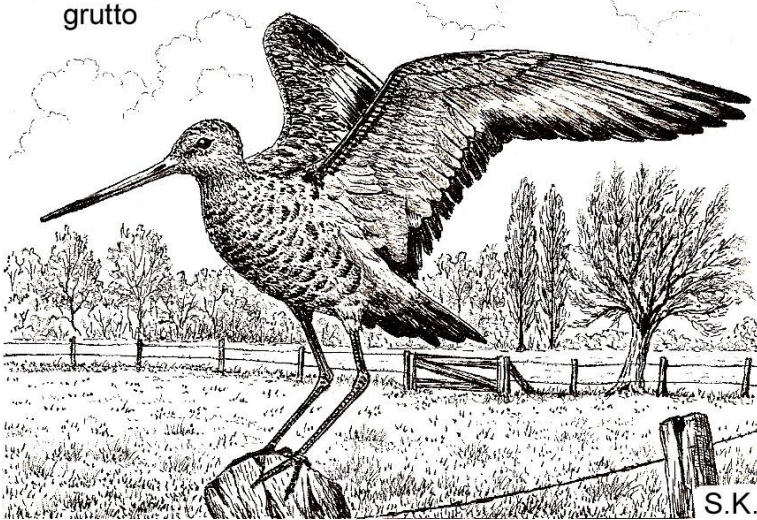

FIETSTOCHT K&G ZATERDAG 21 MEI.

Rondje Haagse Beemden

Even moesten we flink op de trappers doordat de wind niet mee werkte. Dat kun je verwachten in het open landschap van de [Lage Vuchtpolder](#). Via landweggetjes met historische namen die de oude kenmerken van de streek weergeven, zoals Blauwhoefse Dreef, Moerdijkje, Zwarte dijk, rijden we door deze prachtige polder. Verwelkomt met de zang van de leeuwerik en grutto, een ooievaar op een akkertje die op zoek is naar een lekker hapje. Geen landbouw trekkers geen

grutto

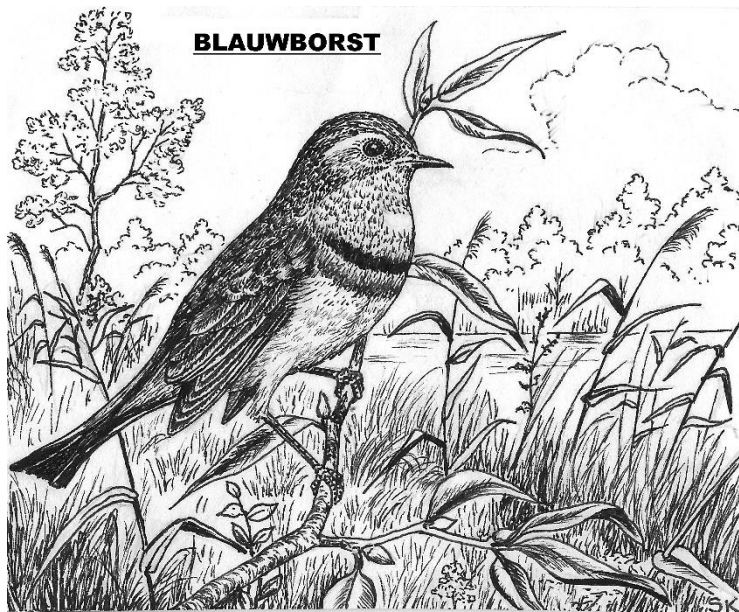

beregeningsinstallaties niets van deze tijd gewoon de natuur zelf die hier als een onbetaalde kracht alles regelt. Dat alles kun je gewoon al

fietsend ervaren. (De gemeente Breda heeft weer een groot aantal ha bij gekocht als compensatie van de nieuwbouw, en deze toegevoegd aan de al bestaande natuur)

Met 9 personen zijn we om half tien vertrokken, eerst door de Duiventoren en via de Tilburgse Baan en Vrachselse Baan aangekomen in de door ons zo waardeerde polder. Onderweg zijn we getraakteerd op de zang van een Bonte vliegenvanger en Zanglijster die al het mogelijke deden om boven de ander uit te komen. In de Lage Vucht polder rijden we langs bloemrijke akkers en bermen met hier en daar een vroege vlinder. Via de kinderboerderij bereiken we de rand van de stad. Hier onze eerste stop na 15 km gefietst te hebben. Na de benen te hebben gestrekt en het inwendige verwent te hebben met de nodige koffie rijden we door de Hoge Vucht richting de brug over de Mark. We passeren Konijnenberg eens het kloppend hart van industriële bedrijvigheid.

De aangelegde spoorlijn tussen de twee weghelften geeft een beeld van “wat doe ik hier” en is door de natuur onttrokken aan het oog. Wij fietsen verder richting Haagse Beemden. Eigenlijk komen we op het landgoed de Emer. Het industrie gebied en de Emerparklaan herinnert nog aan die naam. De weg die we nu volgen, de Rietdijk leidt ons naar de Asterdplas die we rechts laten liggen. Het fietspaadje brengt ons naar het volgend landgoed ‘Het ijzeren Hek’ of ‘Verloren Cost’. De naam dateert al van begin veertienhonderd en werd gebruikt voor het gehele gebied en wat wijst op slechte grond. (Waar alle moeite te vergeefs is). Voor ons fietsers een eldorado. Het fietspad slingert tussen het moeras, gegraven veenputten, en paaiplaatsen voor de vissen. Dit alles geflankeerd door een wit laken van de waterviolier. Dan nog de zang van een aantal rietvogels zoals de blauwborst rietgors en rietzan-

ger. Een tu-
reluur zoekt
schichtig zijn
kostje bij el-
kaar en
bergeenden
liggen in de
zon te genie-
ten. Terheij-
den ligt vre-
dig aan de
overkant van
de Mark.
Niets ver-
stoort de
rust aan
deze zijde.
Wij volgen
het fietspad

en komen bij de vloeivelden die met hoge waterstanden onder lopen. Links van ons liggen de blauwgraslanden met een deken van veldbloemen. We worden begeleid door een aantal kneuen en witte kwikstaarten, die er een spel van maken, om vijftig meter voor ons uit te vliegen. Na vier maal rechtsaf geslagen te hebben verlaten we het gebied om ons te storten in het hedendaagse verkeer. De A16 en de hoge snelheidstrein zijn ditmaal onze begeleiders. We passeren het station van Prinsenbeek en zijn toe aan een rust pauze. De teller staat op 30 km. Een niet voor de hand liggende plaats, namelijk bovenop de A16. Bij

de uitbreiding van de A16 heeft Prinsenbeek bedongen, om de aansluiting met Breda zo natuurlijk mogelijk te laten verlopen. Een verdiepte rijbaantunnel met bovenop een mooi parkje waar wij als fietsers dankbaar gebruik van maken.

BREM

Nadat we de boterham met de nodige koffie genuttigd hebben rijden we weer de wijk van de Haagse Beemden binnen. Tot ieders verrassing geen betonklomp van gebouwen en woonerven, maar de stilte van de natuur. We zijn op het landgoed de Burgst. Gebouwd op een donk midden in het voormalige moeras. Het ligt wel midden in de bebouwde kom, maar het voelt toch wel een beetje 'Breda buiten'. De bebouwing ligt er als een schil omheen. De Heerlijkheid Burgst wordt al vernoemd in de 12 eeuw. Wij fietsen over de koninginnen dreef. Die is in 1898 aan-

geplant met bruine en groene beuk ter ere van de troonsbestijging van Wilhelmina. Na enkele kilometers laten we al dat moois achter ons en bestijgen voor de tweede maal de brug over de Mark. We vervolgen onze weg, wat eens de rondweg was en komen in de nieuwbouw wijk De Waterdonken. Geflankeerd aan de linkerkzijde nieuwbouw in aanbouw en de andere zijde een groot waterbassin met een natuurlijke rietzuivering. We verlaten de wijk en rijden Teteringen binnen. Groot Meulenspie heet de wijk. Nu niet meer voor te stellen, maar bij oplevering in 2008 jaren leeg gestaan, door het failliet gaan van de aannemer. Een natuurlijke schoonheid bied zich aan. Een groene Buffer tussen de A27 en Teteringen. Ooit het oefenterrein van de cadetten van de KMA uit Breda. Het stuifzand gebied met enkele vliegdennen is nu een geliefd gebied voor honden bezitters. We vervolgen het fietspad met wat akkertjes waar natuurmonumenten graan heeft ingezaaid. Na de A27 te zijn overgestoken belanden we bij onze laatste rustpost, het terras van het pannenkoekhuis De Hannebroeck. De teller staat op 47 km. De Laatste restjes energie worden verbrast aan de menselijke

geneugten. Na afgerekend te hebben (kan tegenwoordig niet apart meer) fietsen we de laatste km met een voldaan gevoel naar huis. Goed weer, een mooie rit met gezellige deelnemers, dit is wat de thuisblijvers hebben gemist. Bij thuis komst staat de teller staat op 54 km.

Kees van Dongen

NATUURMOMENTEN

In deze Natuurmomenten wil ik U meenemen naar de **Sallandse Heuvelrug**, waar we in april een paar dagen verbleven. We gaan naar landgoed de Sprengenberg, gelegen aan de westkant van de Sallandse Heuvelrug, bij Haarle. We starten bij Erve De Pas, een histori-

sche plek. In de 19e eeuw was het hier een komen en gaan van handelsreizigers tussen Salland en Twente. Zij kregen een extra paard mee om de steile pas tussen de twee Koningsbelten te passeren. Het erf met herberg is nu nog een gemoedelijke ontmoetingsplek waar het heerlijk vertoeven is. Maar eerst moet er gewandeld worden! We doen de Landgoedroute, 6,2 km.

De Sprengenberg is van alle tijden. In de voorlaatste ijstijd (150.000 jaar geleden) stuwde het ijs alles op wat zich op zijn weg bevond. Zo

ontstond in Salland de stuwwal met zijn flinke hoogteverschillen. Archeologische vondsten zoals grafheuvels, maar ook raatakkers – kleine oerakkers, ook wel Celtic fields genaamd – laten zien dat er in de late bronstijd (meer dan 3000 jaar geleden) mensen leefden. En de ontdekte resten van karrensporen stammen vermoedelijk uit de middel-eeuwen.

[Landgoed De Sprengenberg](#) ligt aan de westkant van het Nationaal Park Sallandse Heuvelrug en ten zuiden van het dorpje Haarle. Het hart van het landgoed wordt gevormd door het huis, dat boven op De Sprengenberg is gebouwd, en de omliggende tuin. Het landgoed, met een omvang van 740 hectare, is vandaag de dag in beheer bij Natuurmonumenten. Het huis en de tuin zijn eigendom van Stichting Huis Bergh. Deze 'berg' ontleent haar naam aan de sprengen (bronnen) die aan de zuidzijde liggen.

Daar gaan we dan, meteen horen en/of zien we al de vink, koolmees, roodborst en tijftjaf. Op een paardenbloem zoekt een klein gaderd

witje naar nectar. Links een witje, waar een insectenhotel is gemaakt, er staat ook een bijenstal met enkele bijenkasten. Dan gaan we het bos in, eerst grote percelen zwarte dennen. Het is moeilijk voor te stellen, maar vroeger was het besloten bos waar we door lopen één grote open heidevlakte. De schaapherder trok met zijn hond en kudde over de hei. Dankzij de vele grazende schapen was de heide prachtig egaal, zonder gras of boompjes. 's Avonds keerde de herder terug naar de

schaapskooi. De mest die de schapen hier produceerden was van grote waarde. Deze werd namelijk gebruikt om de akker op de enk vruchtbaarder te maken. In de twintigste eeuw maakte de komst van de kunstmest een einde aan het mesttekort. De heidegrond verloor haar waarde voor de boerengemeenschap. Op De Sprengenberg werd een groot deel van de heide bebost. Dat gebeurde veelal in grote, rechthoekige vakken met naaldbomen, gescheiden door lanen van Amerikaanse eiken. De verkoop van dit hout bracht nieuwe inkomsten, waardoor landgoedeigenaren hun hoofd boven water konden houden. We gaan zigzaggend door het bos, langs de paden groeit veel rododendron, een enkele staat al in bloei en lokt meteen hommels en andere insecten aan. We zien 2 holenduiven, een zwarte specht en een

grote bonte specht en horen een koekoek zijn naam roepen. Er vliegen verschillende boomblauwtjes, die leggen hun eitjes o.a. op struikheide, wat hier ook volop groeit langs de lanen. Ook een dagpauwoog komt langs zweven. De bosbodem is vaak bedekt met vossenbes, waarvan de bloemetjes al op openbarsten staan. Ongemerkt klimmen we toch wel een stukje, als we op een heideveld uitkomen zien we in de verte Haarle liggen, een stuk lager. Er groeien hier her en der oude jeneverbessen op de heide. Nog hoger klimmen we, en daar ligt verscholen tussen de rododendrons het landhuis. Links van het pad ligt een diep gat, hier was vroeger een zwemvijver, een kolk, met ook een

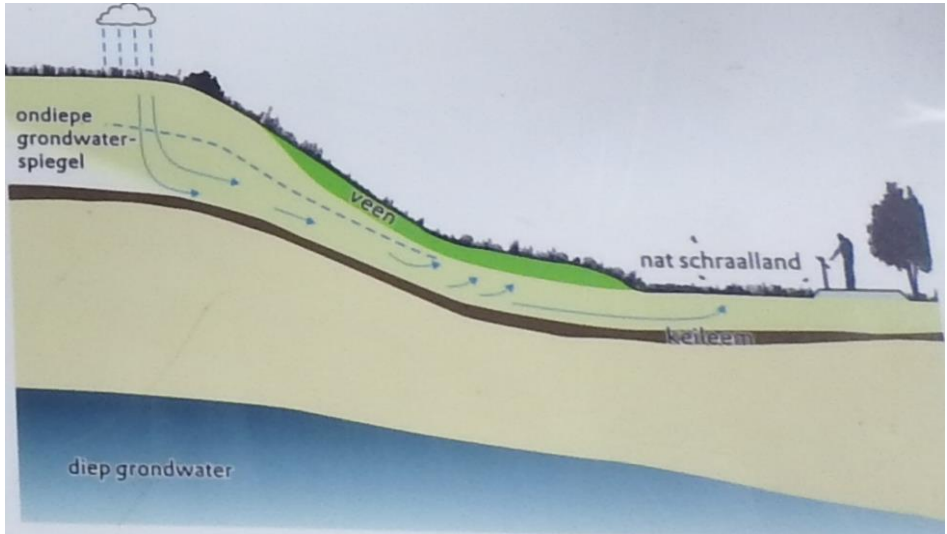
badhuisje. Dit gebouwtje bestaat nog, het wordt door de inwoners van het nabije Haarle wel het heksenhuisje genoemd. Door het bos klimmen we nog verder omhoog, er ritselt iets tussen het gebladerte, een zandhagedis! Bij een berk fladderen een aantal vlindertjes snel rond, groentjes. Ze vallen bijna niet op en zijn lastig te fotograferen. Het lieveheersbeestje steekt wel goed af tegen de groene blaadjes. Ook de citroenvlinder is van de partij. We komen dan op de immense heidevlakte, waar een fitis en een boompieper van zich laten horen. Langs de rand van het heideveld staan de rododendrons van het landgoed een beetje te verpieteren, het is ook al lang droog. We wandelen voort

over de heide, wat een uitzicht hebben we hier! De route is enigszins omgelegd, niet door een oude beukenlaan die zijn takken laat vallen (dat is veel te gevaarlijk om onderdoor te lopen), maar over de heide, zeker zo mooi. Een fitis en een boompieper laten ons genieten van hun gezang.

Op een bankje eten we onze boterhammetjes op, een torenvalk vindt ook dat het etenstijd is en wiegelt boven een prooi. Als de honger weer gestild is, wandelen we verder, even door het bos met oude beuken, dan weer langs de heide. Aan de voet van de heuvel waar de Palthe-toren op gebouwd is, ligt een plas, het hellinghoogveen, een unieke en kwetsbare natuurparel. Het is één van de weinige plekken in Nederland met actief hoogveen op een helling, waar zeldzame

hoogveenmossen, planten en vlinders zich thuis voelen. Het gebied is pas opgeschoond, omdat grassen zoals pijpenstrootje de planten van het hoogveen verstikken. Het regenwater stroomt ondergronds vanaf de helling omlaag en blijft onderaan de heuvel staan, omdat er een waterdicht keileemlaagje in de bodem zit. Hier ontstaat heischraal grasland, waar planten als heidekartelblad, klokjesgentiaan, parnassia en welriekende nachtorchis groeien.

Ineens krijgen we hem in het vizier: de Palthetoren. Deze villa is in 1903 gebouwd in opdracht van de toenmalige eigenaar Van Wulfften Palthe. Het torentje dat boven de bomen uitsteekt, was een sterrenobservatorium. Destijds was er overigens nog maar weinig bos in de wijde omgeving; het was merendeels heide. Vandaar ook dat de windvaan een korhaan is. Het gebouw is nog steeds in gebruik, het is eigendom van de Stichting Huis Bergh.

Even verder gaan we linksaf, het Van den Landenbos in. Het is één van de weinige bossen die er al was ten tijde van de bouw van de villa. Het bos moet al vóór 1850 zijn aangeplant op een wat vochtiger deel. Je treft hier ook andere bomen dan dennen, waaronder beuk, douglas-spar en fijnspar. Door de varens, die onder de bomen groeien, heeft het bos wel wat weg van een sprookjesbos. Hier zien we 2 gaaien rondscharrelen. Als we weer bijna bij de heide zijn, zien we weer enkele zandhagedissen. De zandhagedis is een robuust gebouwde tot 21 de zandhagedis sterk gebonden aan duin- en heidegebieden.

Zandhagedissen eten vrijwel uitsluitend geleedpotige dieren. Voor het leggen van eieren kiezen de vrouwtjes zonnige, onbegroeide zandige

plekken. De eitjes worden op 5 tot 10 cm diepte ingegraven. De warmte van de zon zorgt dan voor verdere ontwikkeling van de eieren. De legsel-grootte kan variëren van 3

tot 12 eieren, maar bestaat gemiddeld uit 6 eieren.

Over de heide wandelen we terug, richting de P. Maar eerst moeten er nog enkele hagedissen worden vastgelegd. En daar vliegt een oranje-tipje!

Bij Erve de Pas drinken we nog een bakske koffie met Twentse arretjescake en dan moeten we helaas weer terug naar huis. Weer een heerlijke dag vol Natuurmomenten!

Info over het gebied van website Natuurmonumenten, over zandhagedis van website RAVON.

Fia Grootzwagers

PROGRAMMA

Zaterdag 18 juni: Autotocht van een halve dag naar Huis ter Heide bij de Moer. Beppie Verhage neemt u mee voor een wandeling door dit landgoed van Natuurmonumenten. U gaat een afwisselend landschap zien, mastbos, afgewisseld met weiden en natuurlijk de vennen. Het gebied wordt beheerd met Schotse Hooglanders, maar ook komen er veel reeën voor. Verder loopt u grote kans, oog in oog met de vos te komen staan. De das die er veel burchten heeft is echter een nachtdier
Vertrek 8.00 uur, opgeven voor dinsdag 23 juni 19.00 uur.

Zaterdag 2 juli: Fietstocht van een hele dag, de zogenaamde Piet in 't Groenfietstocht. De fietsgroep zoekt weer een mooie route uit, waarbij er gefietst wordt door de prachtige Brabantse natuur. Onderweg zal er ergens aangelegd worden tussen de middag.
Vertrektijd 9.30 uur, opgeven voor dinsdag 28 juni 19.00 uur.

Zaterdag 9 juli: Open tuin dag, waarbij u van harte welkom bent in Natuurtuin Kandoel. De diverse werkgroepen zullen zich presenteren, maar ook Imkersvereniging Ambrosius en als extra, de afdeling Tilburg van [Groei en Bloei](#). Kom onze fraaie tuin eens bezichtigen, u bent van harte welkom. Op diverse plaatsen staan bankjes, de drankjes moet u echter zelf meebrengen. In het lokaal staan diverse natuurboeken, welke u gratis mee mag nemen. Kom genieten van onze tuin.
De tuin is open van 10.00 uur tot 16.00 uur.

Donderdag 14 juli: Het is zowat de mooiste tijd van het jaar, dus gaan we juist nu een bijzondere tuin bezoeken. Aan de Steenovensebaan 37, te Rijen, ligt de tuin van Toon Thielen. Toon heeft zijn kwekerij omgetoverd tot een sfeervolle natuurtuin, zelf zal hij ons rond leiden en vertellen over het ontstaan van de tuin. Waarbij natuurlijk ook stil gestaan wordt bij de diverse elementen ten behoeve van het natuurleven. U dient om 19.00 uur aanwezig te zijn op bovenstaand adres.
Opgeven is gewenst en wel voor dinsdag 12 juli 19.00 uur.

Zondag 31 juli: Deze ochtend maken we een autotocht van een halve dag naar de [Pannenhoef](#) bij Rijsbergen. Bos, vennen en bloemrijke weilanden typeren de Pannenhoef, een prachtig natuurgebied tussen Etten-Leur, Zundert, Rijsbergen en Sprundel, dat maar liefst 706 hectare groot is. Oorspronkelijk lag hier een soort mini-Peel. Het hele veenpakket werd in enkele eeuwen tijd, tussen 1400 en 1750, weggegraven. Wat over bleef was een heuvelige heide met vennen in de kommen. Jos van Dongen zal u hier rond leiden. Vertrek tijd 8.00 uur, opgeven voor dinsdag 26 juli 19.00 uur.

Zaterdag 13 augustus: Deze keer maken we een dagtocht naar Zuid Limburg met bijzondere aandacht voor de vlinders. Fia Grootzwagers en John van Meggelen zullen u meenemen langs aantrekkelijk vlindergebiedjes. Bij het ter perse gaan van dit Hoefblad was de bestemming nog niet bekend, dus dat is nog een verrassing. Bij aankomst in Zuid Limburg zullen we een koffiestop houden, tussen de middag wordt er ergens aangelegd en na afloop maken we ook nog een korte stop. Vertrektijd 8.30 uur, opgeven voor dinsdag 9 augustus 19.00 uur.

Donderdag 18 augustus: Een bijzondere avondtocht, waarbij we op zoek gaan naar de ree. We zitten precies in de bronstijd van de reeën, dus kun je dan wel wat spektakel verwachten. In Huis ter Heide lopen veel van deze dieren, dus de kans is bijzonder groot, dat we ze ook daadwerkelijk gaan zien. Gaat u mee, draag dan geen opvallende kleuren van kleding en geen geurtjes. We vertrekken om 19.00 uur en zijn terug rond 22.00 uur. Christ Grootzwagers is de gids. Uw opgave voor deze avondtocht dient u te doen voor dinsdag 16 augustus 19.00 uur.

Zaterdag 27 augustus: Autotocht van een halve dag, we gaan een heide wandeling maken, dit door een prachtig natuurgebied de Regte Heide tussen Riel en Goirle. Een gebied waar ook de Ley doorheen stroomt, welke later overgaat in de Donge. Natuurlijk hopen we dat de heide nog mooi staat te bloeien, Christ Grootzwagers zal u rond leiden. Vertrektijd 8.00 uur, opgeven voor dinsdag 23 augustus 19.00 uur.

Zaterdag 10 september: Wederom maken we een fietstocht van een hele dag door de prachtige omgeving. Onze fietsgidsen zullen hun uiterste best doen u te begeleiden door onze fraaie natuurgebieden. Denkt u eraan dat deze keer u zelf voor de lunch dient te zorgen. Vertrektijd 9.30 uur, opgeven voor dinsdag 6 september 19.00 uur.

Zaterdag 23 september: Autotocht van een halve dag naar Oosterheide van Natuurmonumenten. Landgoed Oosterheide is een voormalig heidegebied tussen Oosterhout en Breda. Eind negentiende eeuw is het beplant met bos. Bij de aanleg zijn zeventig verschillende boomsoorten gebruikt. Het is daardoor net of je in een prachtig, uitgestrekt park wandelt. Onze gids is Rita van Dongen samen met Christ Grootzwagers.

Vertrektijd 9.00 uur, opgeven voor dinsdag 20 september 19.00 uur.

OPGEVEN VOOR DEZE EXCURSIES KUNT U BIJ:

Ad en Lenie Leeggangers, Roeloff van Dalemstaat 50,
tel. 0162-313858

En bij: Marie-José van Gestel, Hubertusstraat 9, (mob.) 06-10120230

Of via e-mail: mjvangestel.burmanje@home.nl

Wie zich via e-mail opgeeft bij Marie-José krijgt altijd een bevestiging toegestuurd. Indien dit niet het geval is, mogelijk door vakantie, dan graag alsnog bellen naar Ad en Lenie.

Leden en niet-leden, die zich eenmaal hebben opgegeven voor één van de tochten van Ken en Geniet, dienen de aan deze tocht verbonden kosten te voldoen. Dit geldt ook als men door omstandigheden niet met deze tocht mee kan gaan, tenzij een ander de plaats van hem/haar overneemt.

PRIVACYVERKLARING

De volledige versie van de privacyverklaring kunt u vinden op de website www.kenenegeniet.nl

MEDEDELINGEN

In verband met de privacywetgeving vermelden we vanaf heden alleen nog de namen van nieuwe leden.

Als nieuw lid heten we van harte welkom:

Dhr. F.C.M. Verhulst

Dhr. van Strien

Mevr. S.E. Haneveer

Overleden leden:

Dhr. A.W. Kalkhoven

Dhr. Ton van Beek

Dhr. Bert Wouters

Kopij voor het volgende Hoefblad kunt u inleveren vóór 1 augustus bij het redactieadres: Christ Grootzwagers, Kamilletuin 6, 5103CB te Dongen. Ook is het mogelijk uw kopij via e-mail te versturen, **graag als bijlage verzenden, word bestand, lettertype arial 11 en foto's los als jpeg bestand.**

Het e-mail adres is: hoefblad@kenengeniet.nl

Redactie: Jos van Dongen, Sjef Kerkhofs, Roland Commandeur, Hanny Oerlemans en Christ Grootzwagers

Zoals altijd zijn de tekeningen weer gemaakt door Sjef Kerkhofs.

VERHALEN GEZOCHT

Na deze moeilijke periode zal ook het Hoefblad weer normaal gaan verschijnen en dan is het leuk, dat er een variatie aan stukjes in verschijnt. De redactie zou het leuk vinden, als ook u eens een stukje schrijft. Dat mag van alles zijn, als het maar met natuur te maken heeft. Over uw eigen wandeling, fietstocht of vakantie misschien. Of een andere bijzondere waarneming die u gedaan heeft. Deel uw kennis en verhalen, laat een ander meegenieten. U mag er uiteraard foto's bij aanleveren, of een tekening. Kortom alles is welkom, samen maken we zo het Hoefblad nog aantrekkelijker. Ben niet bang, dat u dit niet kent, het is gemakkelijker dan u denkt en taalfouten worden door de redactie gecorrigeerd. Hebt u geen computer, dan kan u ook gewoon schriftelijk uw stukje inleveren, dat is voor ons geen probleem.

Wandelroute Vennen van Huis ter Heide

Zaterdag 16 april 2022 zou de eerste wandeling van de vogelwerkgroep zijn na de corona-periode.

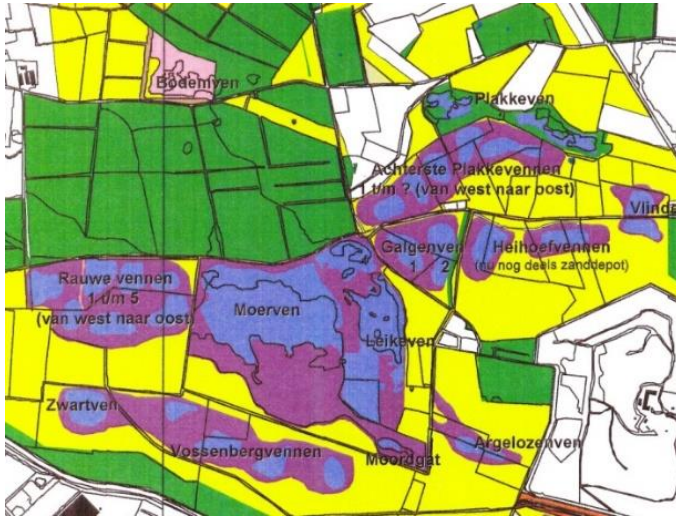
Slechts acht leden hadden zich voor de tocht opgegeven en drie leden hadden zich van te voren al afgemeld omdat ze ofwel in het buitenland vertoefde, moesten gidsen in de Biesbosch of al een andere afspraak hadden. Door mijn leesfout kwam ik er achter dat iemand zich voor deze tocht opgegeven had maar dat bleek voor de tocht van 16 juli. Door diverse omstandigheden hebben zich nog twee personen afgemeld zodat we de tocht begonnen met 5 personen. De zon stond al vuurrood aan de hemel en het beloofde een mooie zonnige dag te worden al was de temperatuur bij de start, door een flinke oostelijke wind, slechts 8 graden. We waren gestart op de hoek Galgeneindsestraat, Pastoor Kampstraat in de Moer.

Vanaf onze startpositie hadden we al een aantal waarnemingen gedaan van o.a.; witte kwikstaart, holenduif, houtduif, zwartkop, roodborst, boomkruiper, koolmees, merel, spreeuw en tijtjaf. Terwijl we aan onze rechterkant naar een afgraving, waar veel water in stond, stonden te kijken keek een ree ons verbaasd

aan en besloot maar om er vandoor te gaan. In het gedeelte waar we meanderend door het bos liepen hadden we nog de waarnemingen van boomklever, vink, grote bonte specht, winterkoning en zanglijster genoteerd.

We waren intussen het bos uit en bij de vennen aangekomen.

Het gebied telt ruim dertig vennen die ook allemaal een naam hebben zoals, van west naar oost; de Rauwe Vennen 1 t/m 5, Zwartven, Vossebergvennen 1 t/m 4, Moerven (het grootste ven) Leikeven,

Moordgat, Argelozenven, Galgenven 1 en 2, Heihoefven, Achterste Plakkeven 1 t/m 5, Plakkeven, Vliedervennen en in het noorden nog het Bodemven.

Aangekomen bij het Moerven, waar een vlonderpad ligt, zagen we slobenden, kuifeenden, wilde eenden en kokmeeuwen.

Bij de Rauwe vennen zagen we grauwe ganzen, grote Canadese ganzen, Kieviten. Hoog boven ons hoorden we de veldleeuwerik en dat blijft een adembenemend gezicht hoe dat vogeltje zich al zingend in de lucht voortbeweegt.

Ook een bijzondere waarneming was de tapuit. De tapuit is een insecteneter die op de grond foerageert, bijvoorbeeld op kort grasland. Het voedsel bestaat uit kevers, rupsen, spinnen en sprinkhanen. In Nederland staat de tapuit op de rode lijst. Wij hadden er vandaag slechts twee exemplaren van gezien. We waren intussen bij de uitkijktoren, welke achter op het Moerven staat, aangekomen maar besloten door de koude wind hier maar geen gebruik van te maken en ons pad al meanderend voort te zetten waar we onderweg ook nog een aantal veldleeuweriken, grasmussen en roodborsttapuiten zagen. Op de

Vossenbergvennen verbleven o.a. nijlganzen, kuifeenden en bergeenden en stond er nog een blauwe reiger.

Bij het Moordgat liet een schaapherder haar kudde grazen en zagen we ook dat haar hond, een Bordercollie kon vliegen..... een mooi gezicht hoe die hond

getraind was om de schapen naar een bepaald punt te dirigeren. Het was bij de schapen waar we een drietal gele kwikstaarten zagen maar ook kneuen, een biddende torenvalk en een voorbij vliegend witgatje. We lieten het Argelozenvan rechts van ons liggen, er was geen vogelsoort op te bekennen en namen plaats op de bank “Nie kniezen, nie zeuren.....” om van ons zelf meegebrachte koffie te genieten.

Terwijl we op ons gemak van een bakske genoten zag ik in mijn ooghoek een vogel in de struiken neerdalen. Ik twijfelde even maar pakte mijn kijker en jawel hoor een blauwborst. Vlug de anderen op de hoogte gebracht en

minutenlang hebben we van een paartje blauwborsten mogen genieten.

We vervolgden onze tocht en hebben een kleine omweg gelopen omdat er een paar flinke Schotse Hooglanders ons de weg versperden. Op de pad tussen het

Galgenven en de Heihoefvennen namen we nog de fitis, vinken, tijftjafs, winterkoning, roek, ooievaar, boompieper, boomleeuwerik en tuinfluiter waar.

Op de Achterste Plakkevennen namen we buiten de knobbelzwanen en kuifeenden nog een tweetal kleine plevieren waar. Door het bos liepen we richting het [Bodemven](#) en onderweg hoorden we nog de groene specht en heggenmus. Op het meer zelf grauwe gans, Nijlgans en een viertal dodaarsjes. We komen weer richting het startpunt en onderweg hebben we nog een mooi beeld van de gekraagde roodstaart en pimpelmees. Na vier en een half uur wandelen door dit mooie gebied waren we wel toe aan een terras voor een koffietje met een heerlijke appelpunt waarvan we genoten hebben bij de Moerse Hoeve.

Negen en veertig verschillende vogelsoorten, een ree, een konijn en een (paas) haas, dat was het resultaat van deze wandeling. Tot de volgende excursie van de vogelwerkgroep.

Leo Reijnierse, coördinator VWG Ken en Geniet

Natuurvereniging Ken en Geniet

MET DE VLINDERWERKGROEP NAAR HET LABBEGAT

Zaterdag 23 april ging Ken en Geniet naar [De Langstraat](#), een oer-Hollands slagenlandschap met langgerekte percelen grasland met sloten en elzen, die vroeger hout leverden en de oevers van sloten verstevigden. Het is een erfenis van de ontginning van land in de

Middeleeuwen. De gebieden De Dulver, De Dullaard, De Hoven, De Dellen en Het Labbegat vormen tezamen het natuurgebied De Langstraat.

We bezoeken deze middag het Labbegat (2). We parkeren in de berm van de Winterdijk. Vanaf het afwateringskanaal gaan we langs de westkant het gebied in. We worden muzikaal welkom geheten door het concert van de Fitis, de Zwartkop en de Tjiftjaf.

Al meteen vliegen enkele vlinders ons om de oren, het Boomblauwtje en de Daggauwoog.

Eerst wordt er wat over de geschiedenis van het landschap verteld. De Langstraat ligt op de overgang van zand naar klei, de Naad van Brabant, een 1 tot 5 km brede strook die loopt van Bergen op Zoom naar Boxmeer. Omstreeks 1300 werden er de eerste 20 hoeven of moers uitgegeven. Eeuwenlang werd er turf gewonnen. Een hoeve of slag was 1600m lang en 96m breed. Er werden sloten gegraven voor de ontwatering, waardoor de lange percelen ontstonden. Men had het recht ven opstrek, men mocht in de lengte verder ontginnen. Men had ook de plicht om langs de sloten elzen te planten, enerzijds als perceelsafschieding, maar ook als geriefhout, brandhout (mustert voor de bakkers), bodemverbetering en taludversteving. Aan het einde van de Middeleeuwen was het veen afgegraven en begon men de grond in

cultuur te brengen. Bij de hoeven vond landbouw plaats op de hoger gelegen gronden, de verder weg gelegen en nattere stukken dienden als hooiland. In 1901 werd het afwateringskanaal gegraven, waardoor de landbouwgronden nog meer werden ontwaterd. Daardoor ging de vegetatie hard achteruit. Gelukkig zijn kleine delen van de Langstraat in handen gekomen van SBB. In het Labbegat is de voedselrijke bovenlaag afgegraven en komt het kwelwater weer naar de oppervlakte, waardoor de bijzondere vegetatie van blauwgraslanden weer een kans krijgt. Zo vroeg in het voorjaar is daar helaas nog weinig van te bespeuren. De percelen zijn op verschillende hoogtes afgegraven, waardoor elk perceel zijn eigen type vegetatie krijgt.

Zo, en dan nu op pad. Het is hier heerlijk warm en we lopen hier uit de wind, dus dan fladderen de vlinders vrolijk rond. We gaan even linksaf

naar een weijtje waar veel pinksterbloemen bloeien, daar moet onze doelsoort van vandaag rondvliegen: het Oranjetipje. En jawel, hier

vliegen zeker 4 mannetjes rond, goed herkenbaar aan de oranje vleugelpunten. Het vrouwtje mist die oranje kleur en is dan ook niet zo gemakkelijk van andere witjes te onderscheiden. Aan de onderzijde zijn de vleugels groen gemarmerd. Meestal vliegt het Oranjetipje massaal rond Koningsdag. Het vrouwtje zet haar eitjes af op bloemknoppen of net ontluikende bloemen van kruisbloemigen, vooral op pinksterbloem en look zonder look, die op een zonnige beschutte plaats groeien, zoals greppels of hooilanden, in de buurt van struweel of bosranden. Ze zet ongeveer 230 eitjes af, niet allemaal bij elkaar, maar slechts één eitje per plant. Één pinksterbloem biedt meestal maar voor één rups voldoende voedsel om te overleven. Bovendien zijn de rupsen kleine

kannibalen, bij voedselgebrek vreten ze elkaar op! Na een week komt het rupsje uit het ei en gaat eten, hij groeit hard en barst een aantal malen uit zijn vel. Na vier vervellingen is hij van 1,5 mm uitgegroeid tot een rups van 3 cm. Om te verpoppen kruipt hij naar iets stevigs, bijvoorbeeld een houtige stengel, boom of struik. Rond de stengel worden draden gesponnen, waarna de rups zich van onder naar boven stevig inspint tot een bruine gordelpop. Van juni tot het volgende jaar maart-april hangt de pop daar, om dan als vlinder weer tevoorschijn te komen.

In de sloot groeit volop slangenwortel, een aronskelkachtige giftige waterplant. Ze komt voor aan moerassige oevers van sloten en plassen met voedselrijk water. De plant is zeldzaam geworden in Nederland. De bloeiperiode is van mei tot augustus.

Weer terug naar het pad, daar zien we het Landkaartje, een opmerkelijke vlinder die vliegt in 2 of 3 generaties per jaar, want nu in het voorjaar is hij oranje van kleur met donkere lijnen en vlekken, de volgende

generaties in de zomer zijn zwart met een witte band.

Het vrouwtje zet haar eitjes af op de waardplant, de grote brandnetel, op de onderkant van het blad. Ze plakt de eitjes in strengetjes van 5 tot 10

stukjes onder elkaar. De rupsen vervellen een aantal keren en als ze vol-groeid zijn verpoppen ze. In juli komt de volgende generatie tevoorschijn: zwart met een witte band. Op de onderzijde van de vleugels zien we een landkaartachtig patroon, waaraan deze vlinder zijn naam dankt.

Er vliegen nog meer soorten dagvlinders: Het Klein Geaderd Witje is - als hij zit - duidelijk herkenbaar aan de grijs bestoven aders op de onderkant van de vleugels, de Atalanta overwintert al jaren in Nederland, hoewel hij vroeger in de herfst weer terug naar het zuiden vloog (het is een trekvlinder die van de Middellandse Zee af komt om zich hier voort te planten). Ook zien we het Bont Zandoogje, een donker bruine vlinder met lichtgele vlekjes, precies zoals het bos waar hij leeft, een prima camouflage dus. De eitjes worden door het vrouwtje afgezet op verschillende soorten grassen. De vrouwtjes zwerven tijdens het afzetten van de eitjes en verdelen zo hun eitjes over een groot gebied. De groeisnelheid van de rupsen verschilt onderling aanzienlijk, afhankelijk van o.a. de voedingswaarde van de grassoort. Sommige rupsen groeien wel drie keer zo snel als andere. De soort overwintert gewoonlijk als pop, maar een gedeelte van de rupsen die na half augustus uit het ei komen, gaat als rups de winter in. Mannetjes bezetten een territorium op een plaats waar de zon door de bomen valt of maken partrouillevluchten om vrouwtjes te vinden.

Kievitten buitelen boven het natte slagenlandschap, verscholen tussen de bosjes zit een wilde eend. De meidoorn begint net open te komen, de lijsterbes bloeit uitbundig met zijn roomwitte bloementuilen. Wat een heerlijk gezicht toch, dit alles!

Even verder zien we Groentjes rondfladderen. Ééntje gaat zelfs zitten, met de vleugels gesloten, deze richt hij als een zonnepaneel op de zon

om zoveel mogelijk warmte op te vangen. De mannetjes van het Groentje scholen vaak samen in een struik, meestal ieder jaar dezelfde. Daarom is inventariseren zo belangrijk, want in de omgeving van die struik moet een beheerder voorzichtig zijn met zijn

beheersmaatregelen, want: struik weg – groentjes weg. Het mannetje zit op een uitkijkpost en als er een rivaal langskomt vliegen zij spiraals-

gewijs om elkaar heen totdat er eentje verdwijnt. Vliegt een mannetje weg, dan wordt zijn plek door een ander ingenomen, het lijkt wel stoelendans. Vrouwjes worden vasthoudend achtervolgd.

De waardplanten van het Groentje zijn brem, heidebrem, braam, bosbes, sporkehout, dopheide en struikheide. De jonge rupsen leven in het plantenweefsel. De pop wordt vaak door mieren mee naar hun nest genomen waar hij overwintert.

Een Gehakkelde Aurelia strijkt neer op een zonnig plekje en showt met zijn oranje vleugels, hij laat zien waar hij zijn naam aan te danken heeft. Er vliegen ook een aantal Vuurjuffer rond, het is één van de vroegst vliegende juffers, vuurrood van kleur, ook die doet zijn naam eer aan. En de speurende ogen van een Ken en Genieter ontdekken een nachtvlindertje, half verscholen onder het gebladerte: de Gestipelde Oogspanner. Je kunt hem overdag soms rustend kunt zien op de bladeren van eiken en berken (de waardplanten) of in de ondergroei daarvan. Het is een algemene vlinder die verspreid in het hele land voorkomt.

We horen een Fazant roepen en ook de [Cetti's Zanger](#) laat luidkeels van zich horen, maar je ziet hem meestal niet, hij heeft een verborgen levenswijze. Doordat de winters niet meer zo streng zijn, neemt zijn aantal de laatste jaren in ons land toe. Het is een kleine, bruine zangvogel met een ronde, vaak opgewipte staart, de bovenzijde is roodbruin, de onderzijde meer grijs. Op zijn kop een donkere oogstreep en een lichte wenkbrauwstreep met 2 witte halve maantjes onder en boven het oog. Zijn zang klinkt als "(ti) CET-ti CET-ti, CET-ti".

Op de eerste hoek staat een bank en daar lassen we een rustpauze in. Dat geeft de fotografen onder ons de tijd om nog eens naarstig naar Groentjes te zoeken, en ze hebben succes! Als we weer verder gaan

staat er links van ons een Ooievaar in de wei, zoekend naar voedsel en we zien dat hij een kikker verschalkt. Rechts van ons zien we een nog spektakel stukje om van te smullen: een Buizerd probeert om een Kievitsjong te verschalken, maar wordt met vereende krachten van 4 Kievit-ouders achterna gezeten en verjaagd!

We gaan een volgende bocht om en wandelen langs de zonzijde van een dijkje. Links van ons, verscholen tussen hoge hagen, ligt Kasteel Zuidewijn. Een door zomereiken geflankeerd dijkje voert er naar toe. In 1421 ging het oorspronkelijke Kasteel Zuidewijn ten onder in de St. Elisabeths-

vloed. De naam ging toen over op een ander huis, destijds 'De Stenen Camer' genaamd. De eerste heer van Zuidewijn was Johannes van Strijen. In 1784 komt het kasteel via huwelijk in handen van de familie van Roy, die het tot op heden nog bezit.

De citroenvlinder vliegt langs, zo gewoon maar wat is hij toch mooi! Net een blad compleet met nerven en een rood vlekje alsof hij iets beschadigd is, dat is ook een prima camouflage, want als hij aangevallen wordt door een vogel, laat hij zich vallen als een blad en ontsnapt zo aan zijn belager.

Langs het afwateringskanaal gaat het weer terug naar de auto's. Het Fluitenkruid begint al in bloei te komen en siert de kanaalkant met zijn fraaie witte bloemschermen, het Hollands Kant. We hebben hier weer mooi zicht op het slagenlandschap, waar we de Grauwe Gans

en de Canadese Gans spotten.

De auto's komen in zicht, we gaan nog ergens een bakske koffie drinken en dan huiswaarts. Onderweg vragen we ons af, waarom de huizen in Sprang-Capelle allemaal schuin op de weg gebouwd zijn. We hebben het opgezocht, wat is Google toch een fantastische databank: "De eerste bewoners van de venige Langstraat hebben geen idee van de glooiende zandbodem enkele meters onder het veenpakket waarop ze zich vestigen. Zo verdelen ze het land in kaarsrechte noord-zuid gerichte stroken en gaan op de kop van een dergelijk soms wel één kilometer lang perceel wonen. Nadat het veen is ingezakt en eronder lage stukken of dellen en hogere ruggen ofwel donken opduiken, zoeken ze natuurlijk al snel de hoogste plekken in het landschap op. Helaas blijken deze zandruggen niet haaks op het al in stroken verdeelde land te liggen. Zo moet iedereen zijn nieuwe woonstede binnen de eigen slag bouwen en dus schuin op de weg over de zandrug".

Tot een volgende vlindertocht!

Fia Grootzwagers

UNNE STROPER IS OK MAAR UNNE GEWONE MENS

Dagelijks fietste ik als 14v jarige jongen via de bossen naar de tuinbouwschool. Soms kon ik de verleiding niet weerstaan om mijn fiets met boekentas in de struiken te verstoppen. Om dan naar iets spannends op zoek te gaan.

Daarbij moest ik wel zorgen, dat ze thuis en op school mijn smoes geloofden en dat ik niet door de boswachter getrappeerd werd. Die laatste was indertijd behoorlijk hardhandig.

Tijdens zo'n natuuravontuur ontdekte ik een bonte vogel, zo groot als een duif, met 3 kobaltblauwe veertjes in zijn kleurrijke verenpak, een Vlaamse gaai dus. Hij zat te badderen in een waterplas en plotseling

sprong hij op en had een wesp in zijn snavel. De gaai veegde de wesp met zijn achterwerk over een tak, waarbij zijn angel afbrak en daarna vloog de vogel een met klimop begroeide boom in.

Zijn nest zat 5 á 6 meter hoog, toen ik erbij klom, zag ik een stevig ondiep nest, met een doorsnee zo groot als een asbak. De buitenkant was gevlochten, niet gestapeld,

dus stevig. De binnenkant gevoerd met wortelvezels en haren, afgestreken met klei, ze hadden er als paar zo'n 12 dagen aan gewerkt. In het nest lagen 6 geelgroene met bruinstippels getekende eitjes, die na 19 broeddagen tot volle wasdom zouden komen, als ze die 14 jarige indringer op afstand zouden kunnen houden. Met enorme kreten vlogen de beide ouders van tak naar tak. Ze namen een platte dreigende houding aan, de veren op hun kop stonden recht omhoog en de vleugels wijd gespreid. Met opengesperde snavels schreeuwden ze het hele bos bij elkaar.

Ik werd er even stil van, toen ik hoorde: "Wat moet dat daar". Onder de boom zag ik een groene jas, met rubberen laarzen er onder. Het was Stille Willie, bijna 2 meter groot, gelukkig niet de boswachter, maar wel even beroemd...

Willie was een jager, niet met het geweer, maar met een fretje. Ik doe hetzelfde als jij, verweerde ik me, gewoon een beetje stropen.... Terwijl ik naar beneden klom, met 3 eieren in mijn hand, waarvan er eentje langs mijn broekspijp aan het druipen was. Het zijn toch

schadelijke vogels, ze eten andere vogeltjes op en krijsen en gaan tekeer, zei ik terwijl ik de eierresten van mijn broek veegde.

Stille Willie had een andere uitleg; ze eten alleen eitjes en jonge vogeltjes, om hun eigen jongen van voldoende eiwitten te voorzien. En schreeuwen doen ze alleen om indringers te verjagen en daardoor waarschuwen ze ook andere dieren in het bos voor onraad. Hij kan ook mooi zingen en goed andere vogels imiteren, zoals de bosuil en kraaiachtigen en tijdens de paartijd, kan hij mooier zingen als jij, bromde hij.

Gaaien zijn ook intelligent en dat zal jij nooit worden, als je zo door gaat met spijbelen, ter-

wijl hij demonstratief mijn schooltas omhoog hield.

Breng die twee eieren dus maar weer snel boven in het nest, voordat ze afkoelen, gebod hij me. Trouwens dat doe ik zelf wel, anders zijn die twee ook nog stuk, snel en handig klom hij met dat grote lijf in de boom.

Zoveel natuurliefde had ik van Willie de stroper nooit verwacht. Hij vertelde ook nog, dat de broekhannik, dus Vlaamse gaai, 5 tot 8 eikels in zijn krop kon meenemen. Dat de vogel die als winter voorraad in de grond verstopte en daardoor ook weer een nieuw eikenbos aan het planten was. Verder dat de gaai ook wormen, muizen, vruchten, zaden en rupsen eet.

Wat wist hij veel van die [gaai](#), hij wist zelfs zijn Latijnse naam; Garrulus glandarius en dat ze 5 tot 6 jaar oud worden. Na een jaar zijn ze geslachtsrijp en hebben in mei/juni één legsel per jaar. Dat de jongen na 21 tot 23 dagen vliegvlug zijn en al na 8 weken zelfstandig.

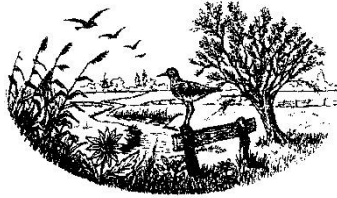
Dus nooit meer in de verleiding komen om eieren te stropen, zo bromde hij me toe. Maar dan moet jij ook geen konijnen met je fretje stropen.

Hij keek me lang aan en zei, jij bent hier wel vaker in de bossen aan het spijbelen heb ik gezien. Als je wil gaan we over 19 dagen hier kijken of ze uitgevlogen zijn...

Zo leerde ik van hem steeds meer en meer over de natuur en ook het spijbelen werd er bepaald niet minder door.

Peter Verschure

NATUURVERENIGING

KEN EN GENIET

LIDMAATSCHAP

De CONTRIBUTIE bedraagt voor leden € 17, - per jaar. Bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar wordt € 1,50 per maand berekend.

Jeugdleden (14-16 jaar), huisgenoten en 65-plussers betalen € 15 - per jaar; bij het aangaan van het lidmaatschap in de loop van het jaar betalen zij € 1,50 per maand.

De minimum donatie voor begunstigers bedraagt € 15, - per jaar, wanneer zij het verenigingsstijdschrift wensen te ontvangen.

CONTACTPERSONEN WERKGROEPEN:

Uilenwerkgroep:

uil@kenengeniet.nl

Thieu Verharen
Stevenshof 13, 's Gravenmoer
Tel. 0162-315480

Nestkasten verkoop:

Ad Leeggangers
Roeloff van Dalemstraat 50, Dongen
Tel. 0162-313858

Vogelwerkgroep:

Nestkasten coördinator

vogel@kenengeniet.nl

Leo Reijnierse
Kard.v.Rossumstraat 52, Dongen
Tel. 0162-316475

Vlinderwerkgroep:

vlinder@kenengeniet.nl

Fia Grootzwagers
Schoolsticht 47, Dongen
Tel.0162-517996

Natuurtuin Kandoel:

Peter Verschure
Groenstraat 11a, Dongen
Tel. 0162-313297

Misschien staat volgend Hoefblad wel uw foto op deze plek. Hebt u een leuke, mooie, grappige natuurfoto, stuur hem dan in voor 1 augustus naar hoefblad@kenengenet.nl en u weet delen is leuk.

Donge M. Knapen

Rietzanger M. Giesekeam

5 op een rij C. Grootzwagers

Rietorchis Hanny Oerlemans

